

PRESENTACIÓ DE L'ASSIGNATURA

Titulació oficial [accés des de grau FHEAG]		Licentiat <i>in Historia, Archaeologia et Artibus Christianis</i> : equivalent al títol universitari oficial de Màster [BOE 22/04/2015]			
Titulació pròpia [accés resta estudis]		Màster en Història i Patrimoni Cultural de l'Església (en conveni amb la URL)			
Assignatura		MCCHP01 EL CRISTIANISME TARDOANTIC A LA TARRACONENSE			
Curs	2018-2019	Itinerari/Especialitat	Tots els itineraris	Àrea	C. Comú
Cicle	Segon	Període lectiu	1 Sem	ECTS	10 ECTS
Professor/a	Dr. Albert Viciano (coordinació i qualificació)		Llengua	Català	

Descripció de l'assignatura

El curs té com a objectiu una aproximació als orígens i als primers passos (del segle III al VIII) de l'Església al territori de la Hispània Antiga, sobretot a la província romana Tarraconense, Illes Balears i alguns punts de la província Cartaginense propers a la Tarraconense. Durant els segles IV i V, arran del «gir constantinià» (313), es van produir a l'Occident grans transformacions que afectaren tots els nivells de la societat i que suposaren la configuració d'una nova manera de concebre el món. També hi va contribuir l'arribada de pobles germànics que s'instal·laren al territori de l'Imperi romà occidental; en el cas d'Hispània, els primers pobles germànics arribaren l'any 409. El curs està estructurat en tres blocs: història, literatura-teologia i arqueologia.

Temari abreujat

1. HISTÒRIA DE L'ESGLÉSIA A HISPÀNIA DURANT L'ANTIGUITAT TARDANA

- 1.1.** Presentació general de la història política, social, econòmica i religiosa de l'Antiguitat Tardana.
  - 1.1.1. El Baix Imperi Romà. Política religiosa dels emperadors envers l'Església. Característiques generals de l'«Església imperial» arran del «gir constantinià».
  - 1.1.2. Els regnes germànics. Arribada dels pobles germànics des de la fi del segle IV i caiguda de l'Imperi Romà d'Occident (476): de la *Romania* a la *Gothia*.
- 1.2.** Els tres primers segles de l'Església a Hispània abans de l'edicte de Milà (313). El martiri de Sant Fructuós de Tarragona (259). La Gran Persecució de Dioclecià (303-305) a Hispània: màrtirs.
- 1.3.** Des de l'any 313 fins l'arribada dels primers pobles germànics a la Península ibèrica (409). Expansió del cristianisme i cristianització de la societat durant el segle IV. El priscil·lianisme.
- 1.4.** Des de l'any 409 fins a la conversió del rei visigòtic Recared al catolicisme (589: III concili de Toledo). Anarquia política a la Hispània del segle V arran l'arribada a la Península dels pobles germànics: vàndals, sueus, alans i visigots. Establiment del Regne visigòtic durant el segle VI. Lideratge social dels bisbes. Configuració del mapa eclesiàstic hispànic.

1.5. Domini de l'Imperi Bizantí en el sud-est de la Península (552-625).

1.6. Des de l'any 589 fins a la invasió musulmana de la Península ibèrica (711). Desenvolupament i caiguda del Regne visigòtic durant els segles VII i VIII. El «Renaixement isidorià». La primacia de Toledo. Concilis generals. Monestirs i vida monacal. El culte martirial. Relacions entre cristians i jueus.

1.7. El cristianisme a les Illes Balears des dels seus orígens fins a la invasió musulmana de les Illes (903).

2. LITERATURA I TEOLOGIA

2.1. Patrologia hispanoromana del segle IV. Sant Gregori d'Il·líberis. Priscil·lià. Sant Pacià de Barcelona. Prudenci.

2.2. Literatura cristiana del segle V. Orosi.

2.3. Patrologia hispanovisigòtica dels segles VI i VII. Sant Isidor de Sevilla.

3. ARQUEOLOGIA I ARTS

3.1. L'arqueologia dels centres de culte martirial. Tarragona: el complex del riu Francolí i l'església de l'Amfiteatre. Girona i els indicis del martyrium de Sant Fèlix. Les incògnites dels centres de culte martirial a Barcelona. València i el culte de sant Vicent.

3.2. L'arqueologia funerària. Les necròpolis extramurs de les ciutats. Tipus de tombes: sarcòfags, de tègules, de caixes de pedra, d'àmfores, de signinum. Epigrafia funerària cristiana. Sarcòfags romans de Sant Feliu de Girona. Els sarcòfags de Tarragona.

3.3. La transformació de les ciutats romanes per l'impacte del cristianisme. Els grups episcopals i la seva ubicació en la xarxa urbana. Els baptisteris episcopals.

3.4. Testimonis arqueològics de la cristianització del camp a la Tarraconense i la Cartaginense. Les vil·les romanes cristianitzades: el cas de Villa Fortunatus (Fraga, Osca), el de Centelles (Constantí, Tarragona) i el de Calp (Alacant). Orígens de la xarxa diocesana de parròquies. Indicis de l'arqueologia monacal a la Tarraconense i la Cartaginense, com el cas de la Punta de L'Illa (Cullera, València).

3.5. Arqueologia cristiana de les Illes Balears.

3.6. La cultura material cristiana. La ceràmica com a fòssil director. La moneda com a element de datació.

Bibliografia bàsica (per ordre cronològic)

P. PALOL SALELLAS, *Arqueología cristiana de la España romana*, Madrid 1967.

J. VIVES, *Inscripciones cristianas de la España romana y visigoda*, Barcelona 1969.

L. A. GARCÍA MORENO, *Prosopografía del reino visigótico de Toledo*, Salamanca 1974.

R. GARCÍA VILLOSLADA – M. SOTOMAYOR Y MURO – T. GONZÁLEZ GARCÍA – PABLO LÓPEZ DE OSABA, *Historia de la Iglesia en España I: la Iglesia en la España romana i visigoda (siglos I-VIII)*, Madrid 1979.

J. ORLANDIS, *Historia del reino visigodo español*, Madrid 1988.

J. AMENGUAL I BATLE, *Els orígens del cristianisme a les Balears*, 2 vols., Mallorca 1991-1992.

C. GODOY FERNÁNDEZ, *Arqueología y liturgia. Iglesias hispánicas (siglos IV al VIII)*, Barcelona 1995.

A. DI BERARDINO (ed.), *Patrología IV. Del Concilio de Calcedonia (451) a Beda. Los Padres latinos*, Madrid 2000, 71-145 (l'autor d'aquestes pàgines és M. C. DÍAZ Y DÍAZ).

U. DOMÍNGUEZ DEL VAL, *Estudios sobre literatura hispano-cristiana*, 4 vols., Madrid 1998.

J. FONTAINE, *Isidoro de Sevilla. Génesis y originalidad de la cultura hispánica en tiempos de los visigodos*, Madrid 2002.

P. UBRIC RABANEDA, *La Iglesia en la Hispania del siglo V*, Universidad de Granada 2004.

J. BELTRÁN DE HEREDIA, «Barcelona de colònia romana a seu règim visigoda, medina islàmica i

ciutat comtal: una urbs en transformació», *Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona (Quarhis 09)* (2013) 16-118.

A. PUIG I TÀRRECH – J. M. G. BARCLAY – J. FREY (eds.), *The Last Years of Paul. Essays from the Tarragona Conference, June 2013*, Tübingen 2015.

V. REVILLA – J. SANTACANA, *Catalunya romana*, Barcelona 2015, pp. 261-412.

A. CHAVARRÍA ARNAU, *A la sombra de un Imperio. Iglesias, obispos y reyes en la Hispania tardoantigua*, Bari 2018.